

SJABBAT SJALOM

Sjabbat Weekblad voor Nederland

Jaargang IX, Nr. 332

Parasjat Wajjikra

5 Nisan 5770
19/20 maart 2010

Overzicht Parasjat Wajjikra (Leviticus 1:1-5:26)

Het Boek *Wajjikra* (Leviticus) waarmee wij deze weken beginnen, is ook bekend onder de naam *Torat Kohaniem* — de Wetten van de Priesters. Het gaat hoofdzakelijk over de *korbanot* (offers) die gebracht werden in het *Misjkan* (Tent der Samenkomst). De eerste groep offers wordt *korban olá* – brandoffer – genoemd. Het dier wordt naar de ingang van het *Misjkan* gebracht. Bij vee legt degene die het offer brengt, zijn handen op het dier. Daarna wordt het geslacht en de *kohen* sprenkelt het bloed op het altaar. Het dier wordt gestroopt en in stukken gesneden. De stukken worden gesorteerd, gewassen en op het altaar verbrand. Een soortgelijk proces wordt beschreven voor de verbranding van andere dieren en gevogelte. De verschillende meeloffers worden beschreven. Een deel van de meeloffers wordt verbrandt op het altaar, de rest wordt door de *kohaniem* opgegeten. Het is verboden om gist of honing te mengen met de offers. De vredesoffers, die gedeeltelijk op het altaar worden verbrand, en gedeeltelijk worden opgegeten, kunnen zowel rundvee, schapen als geiten zijn. De Tora verbiedt het eten van bloed of *chelev* (bepaalde vetten van de dieren). De offers die verzoenen voor onopzettelijke overtredingen die door de *Kohen Gadol*, door de hele gemeenschap, door de vorst en door een gewone burger gepleegd worden, worden uitgebreid besproken. De voorschriften voor schuldoffers worden opgenoemd. De meeloffers voor diegenen die zich geen normaal schuldoffer kunnen permitteren, de offers die verzoening doen voor misbruik van heiligdommen, de voorschriften voor „twijfelachtige schuld” en offers voor oneerlijkheid worden in detail besproken.

Door Ohr Somayach in Jeruzalem, Israël

©1998 Ohr Somayach International - Alle rechten voorbehouden

De Wekelijkse Haftara

Door Reuben Ebrahimoff

De Haftara voor Sjabbat Parasjat Wajjikra

Alleen Hasjem is waardig om te worden gediend

We lezen de Haftara van Jesjahoe (Jesaja) Hoofdstuk 43:21-44:23

Het verhaal van de Haftara van deze week: 43:21 Het doel van het Joodse volk is om Hasjem te eren. 43:22-25 Hasjem is teleurgesteld, in plaats van Hem te eren, beledigen wij Hem met offers die niet acceptabel zijn. Hasjem belooft de *tesjoewa* [het berouw en de inkeer] van de *Bné Jisraël* te accepteren. 43:26-28 Jesjahoe houdt vol dat Israël straf verdient. 44:1-5 De Haftara verandert van toon: Jesjahoe spreekt in naam van Hasjem en belooft ons zegeningen in de toekomst. 44:6-8 Hasjem verklaart dat Hij „De ene en enige G-d is en dat er geen ander is!” 46:9-16 De Haftara legt uit waarom afgoderij absurd is. 46:17-22 Jesjahoe moedigt de Joden aan *tesjoewa* te doen. 46:23 De Haftara eindigt met de verklaring dat *tesjoewa* de verlossing van het Joodse volk zal brengen.

Het verband tussen de Haftara en de Parasja: De Parasja van *Wajjikra* spreekt over de procedures die gemoeid zijn met het brengen van de *korbanot* (offers). De Haftara heeft het ook over *korbanot*. In de Haftara zegt Jesjahoe dat Hasjem op de hoogte is van het feit dat dezelfde Joden die de offers brengen, ook afgoden dienen. Een dergelijk Jodendom is niet acceptabel voor Hasjem.

Enkele gegevens over Jesjahoe

- De naam Jesjahoe betekent „Redding door G-d”.
- Jesjahoe schreef zijn eigen boek, 66 hoofdstukken lang.
- Zijn vader was de Profeet Amoz.
- Hij werd geboren in het jaar 765 v.G.J.
- Jesjahoe was 25 jaar oud toen hij zijn eerste profetische visioen kreeg.
- Hij wordt beschouwd als de grootste profeet na Mosjé Rabbeinoe.
- In de tijd van Jesjahoe leefden er nog drie andere profeten: Hosea, Amoz en Micha.
- Jesjahoe werd besneden geboren.
- Hij overleefde vier koningen, Oeziah, Jothan, Achaz en Chizkiah.
- Hij was 120 jaar oud toen hij gedood werd door zijn schoonvader, Koning Menasje van Jehoeda.

Inzicht in Parasjat Wajjikra 5770

Vier soorten offers

Door Sjeem Misjmoeël

Deze *sidra* [de wekelijkse afdeling van Tora, die in de synagoge wordt voorgelezen, ook *parasja* genoemd], die gaat over de verschillende offers, beschrijft vier soorten dierenoffers: het *ola* (brandoffer), *sjelamiam* (vredeoffer), *chataat* (zondoffer) en het *asjam* (schuldoffer). Laten we eens de fundamentele ideeën bekijken die aan deze verschillende offers ten grondslag liggen.

Het basisbegrip dat we in gedachten moeten houden, is inherent aan het Hebreeuwse woord voor offer: *korban*. De stam van dit woord wordt gevormd door de letters **Koef**, **Reesj** en **Beet**, hetgeen de stam is van het woord **KaRaV** – naderen [de letter *beet* wordt aan het eind van een woord uitgesproken als een *v*]. In de eenvoudige betekenis houdt dat in dat het dier gewijd wordt en dicht bij G-d wordt gebracht door de offerprocedure. Op een dieper niveau brengt de hele procedure van het offeren – waarin de eigenaar van het offerdier het dier uitkiest en tot offerdier bestemt, het naar het *Beit HaMikdasj* brengt, er zijn zonden over belijdt (indien van toepassing), toekijkt terwijl de *kohaniem* het op het altaar offeren en er ten slotte iets van eet – de *eigenaar* dicht bij G-d. Dit is inderdaad het hele idee van een offer: het verdiept de relatie tussen de eigenaar en G-d; het brengt hen dicht tot elkaar.

Tegenovergestelde krachten

Net zoals het bereiken van een toenadering tussen mens en G-d de kracht achter alle offers is, zo ook bestaan er tegenovergestelde krachten in de wereld die trachten deze speciale band los te rukken. Die staan bekend als de „vier koninkrijken.” Elk van de vier naties, de koninkrijken van Babylon, Medië en Perzië, Griekenland en Edom, die in verschillende perioden van de Joodse geschiedenis *Klal Jisraël* onderdrukt hebben en die op de ene of op de andere manier getracht hebben de relatie tussen ons en G-d te vernietigen. De functie van *Klal Jisraël* is om een voertuig te zijn voor de G-ddelijke aanwezigheid in de wereld door middel van hun gehoorzaamheid aan Tora en mitswot. Deze vier tegenwerkende naties van de wereld trachtten, ieder op een andere manier dit heilige doel te dwarsbomen. Iedere natie trachtte *Klal Jisraël* te verhinderen de mitswot na te komen.

Dit idee dat *Klal Jisraël* in essentie de agent is van G-d en dat deze primaire volken dit tegenwerken, is fundamenteel aan onze wereldbeschouwing. In feite worden volgens de Kabbalistische literatuur de vier letters van de Naam van G-d, *Jod*, *Hee*, *Wav* en *Hee* tegengewerkt door de vier naties. Dit drukt duidelijk het idee uit dat het verzet van de volken tegen *Klal Jisraël* in feite een oppositie tegen G-d is. De vier grootste voorbeelden van de mensheid – de *Avot* (de Aartsvaderen Avraham, Jitschak en Ja'akov) en David HaMelech – worden ook wel de antitheses van deze slechte volken genoemd.

We kunnen dit een beetje beter begrijpen om een verdere overeenkomst nader te onderzoeken. Daar zijn de drie hoofdzonden – moord, seksuele immoraliteit en afgoderij, die men nimmer mag overtreden, zelfs niet als men daar zijn leven voor moet geven. *Lasjon hara* (kwaadspreken over anderen) wordt in zekere zin als nog erger dan al deze drie beschouwd; inderdaad beweert de Gemara (*Arachien* 15b):

Er werd geleerd in de school van Rabbi Jisjmaël: ieder die *lasjon hara* spreekt vergroot zijn zonden in overeenstemming met de drie hoofdzonden: afgoderij, seksuele immoraliteit en moord.

Elk van deze vier volken hadden zich „gespecialiseerd” in één van deze vier hoofdzonden en was de wortel en de primaire bron ervan in deze wereld. [Het gaat buiten de bedoeling van dit artikel om hier dieper op in te gaan en aan te geven hoe de psyche van ieder van die volken werd uitgedrukt door een bepaalde zonde.] In tegenstelling hiertoe is *Klal Jisraël* gebouwd op grote mensen wier natuurlijke eigenschap het was om deze hoofdzonden tegen te gaan en te overwinnen. Avraham blonk uit in het overwinnen van seksuele immoraliteit. Toen hij Egypte naderde (het meest seksueel immorele land van de antieke wereld) zei hij tegen zijn vrouw Sara:

Zie, ik weet dat je inderdaad een knappe vrouw bent... (*Bereisjet* 12:11)

Tot nu toe had hij dat van haar niet gezien ten gevolge van de ingetogenheid tussen hen beiden (*Rasji* t.p.)

Avraham was zo heilig in dit opzicht, dat hij zich niet gerealiseerd had hoe knap zijn eigen vrouw was, voordat dit voor hem essentieel werd door externe omstandigheden.

We zien dat Jitschak uitblonk in het overkomen van afgoderij door het feit dat hij bereid was zichzelf voor

G-d te offeren. Dit vertegenwoordigt een offer voor G-ds wil in plaats van het alternatief –afgoderij.

Ja'akov overkwam het kwaad van moord. We zien dit aan het feit dat hij buitengewoon zorgvuldig was met zijn eigen voortplantingsactiviteiten. Hierin falen wordt door *Chazal* beschouwd als gelijk te staan aan moord.

Ten slotte David HaMelech. Hij blonk uit in het juiste gebruik van de kracht van de spraak, want hij is het best bekend als de componist van de *Tehilliem* (Psalmen), de meest omvattende en mooiste serie loftuigen van G-d. In feite was David het laatste stadium in het proces van rectificatie dat begon met Avraham; wanneer alles had plaats gevonden volgens plan, dan zou het laatste stadium van de geschiedenis bereikt zijn, waarin mens en G-d in perfecte harmonie zouden hebben geleefd, zonder de barrières die door de zonden worden opgericht. In feite vertellen onze Geleerden ons:

Als David niet naar de zonde van *lasjon hara* had geluisterd, dan zou het koninkrijk van het Huis van David niet verdeeld zijn, en dan had Israël geen afgoderij bedreven en dan zouden we niet van ons land zijn verdreven.

(*Sjabbat* 56b)

Hoewel de zonde van David uiterst klein was, om een totaal herstel te bereiken had hij absoluut perfect moeten zijn en volledig zonder een spoor van *lasjon hara*. Helaas was hij dat niet, en zo gaat het zoeken naar perfectie door tot op deze dag.

De vier offers

We hebben gezien dat de *Avot* [Aartsvaders] en David de overwinning symboliseren op de vier sterkste anti-spirituele krachten in de wereld. Deze vier krachten vertonen zich in verschillende vormomgingen – als bijzonder gruwelijke zonden of als hele nationale groepen, die „uitblinken” in deze zonden. Daar de *Avot* en David de grootste experts waren in het overwinnen van deze krachten, moeten wij trachten hun voorbeeld te volgen, zo goed als dat gaat, om onze persoonlijke geestelijke ontwikkeling te bereiken. Daar, zoals we reeds hebben opgemerkt, de offers de bedoeling hebben om de mens dicht bij G-d te brengen, lijkt het redelijk dat ze verband houden met deze vier grote mannen. En inderdaad zijn er vier soorten offers, die elk aansluiten bij één van deze persoonlijkheden.

We hebben gezien dat Jitschak, die bereid was zichzelf te offeren op het altaar, de overwinning van afgoderij symboliseert. Afgoderij is natuurlijk een intellectueel probleem – het ten onrechte krachten toeschrijven aan een ander dan G-d. Dit wordt gecorrigeerd door het *ola* – het brandoffer, dat gebracht wordt voor slechte gedachten.

Het *chataat* – zondoffer – wordt gebracht voor zonden die begaan worden door de meest sensuele delen van het lichaam. De meeste zonden waarvoor Tora een *chataat* eist, zijn die van seksuele immoraliteit. In feite wordt een *chataat* gebracht voor een zonde die per ongeluk begaan is, waarbij alleen het lichaam betrokken was, terwijl de gedachten afwezig waren. Dit komt overeen met Avraham, die uitblonk in het overwinnen van de drang tot immoreel gedrag.

De *Sjelamim* komen overeen met Ja'akov, die beschreven wordt als de complete of perfecte mens. Hij was in feite de eerste mens die een vredeoffer bracht. (Zie *Bereisjet* 46:1. Het vredeoffer is in dat opzicht uniek dat alle betrokken partijen een deel van het vlees krijgen: het altaar – G-d – krijgt bepaalde delen, de *kohen* mag andere delen ervan eten en de rest van het offervlees gaat terug naar de eigenaar, die het dan mag opeten. Dit vertegenwoordigt een superieure mogelijkheid om een wisselwerking te verkrijgen met de fysieke wereld en die te veredelen, zoals dat gekarakteriseerd werd door Ja'akov, de meest perfect ontwikkelde van alle Aartsvaders.)

Ten slotte het *asjam* – het schuldoffer. Het deelt een aantal eigenschappen met het *chataat* (een deel van zijn vlees wordt gegeten door de *kohanim*) en voor een ander deel lijkt het op een *ola* (op de manier waarop het bloed ervan op het altaar gespat wordt). Dit komt overeen met Koning David, die karaktereigenschappen bezat van zowel Avraham (het *chataat*, of zondoffer) en Jitschak (het *ola*, of brandoffer). David bezat zowel de eigenschap voor zelfopoffering, zoals Jitschak, als de capaciteit om immoreel gedrag te overwinnen, zoals Avraham.

Zo zien we dat elk van de vier soorten offers *Klal Jisrael* hielpen een beetje dichter bij hun doel te komen – de nabijheid van G-d en de verwijdering van de hindernissen die gesymboliseerd worden door de vier volken en de vier hoofdzonden, die deze relatie verhinderen.

Ideeën voor bij de Seder

DE CHACHAM EN DE RASJA

(De wijze en slechte zoon)

Door Rabbi Chaim Wilschanski

כנגד ארבעה בנים דברה תורה.... אחד חכם ואחד רשע אחד תם ואחד שאינו יודע לשאול

Over vier zonen spreekt Tora... een wijze zoon, een slechte zoon, een simpele zoon en een die niet weet wat hij moet vragen

(Haggada van Pesach)

Pesach wordt ook wel het ‘feest van de opvoeding’ genoemd, waarbij de vader de rol van opvoeder en leraar op zich neemt op de Sederavond. De verjaardag van de geboorte van het Joodse volk vieren we samen met onze jeugd, die de garantie vormen voor het voortbestaan van het Joodse volk. Maar voordat ik begin met woorden van Tora uit de Haggada, wil ik u een verhaal vertellen over Israëlische gevangenen die tegen de rabbijn, die met het geestelijk welzijn van de gevangen belast was, klaagden dat ze niet de Seder mochten vieren zoals dat hoorde. De rabbijn was verbaasd dit te horen, want hij had er voor gezorgd dat de gevangenen matses, wijn en verder alle overige benodigdheden voor de Seder zouden krijgen. Ze zeiden dat als ze kwamen bij – שִׁפְךָ חֲמַתְךָ – *sjefoch chamatecha* – stort Uw toorn uit over de volken die U niet erkennen – het gedeelte waar men de deur moet open zetten, om ons vertrouwen in Hasjem tot uitdrukking te brengen – de bewakers dit niet toestonden. „Is dat een Seder?” vroegen ze...

Betreffende de Wijze en de Slechte zoon wil ik trachten de poorten van begrip voor hun respectieve filosofieën te openen. Beiden schijnen legitieme vragen te stellen, echter, de wijze zoon krijgt een beleefd antwoord, terwijl de slechte zoon hard behandeld wordt – “snoer hem de mond” [letterlijk: maak zijn tanden bot] en zeg tegen hem:

בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים לי ולא לו אלו היה שם לא היה נגאל

Wegens dit heeft Hasjem voor *mij* gedaan toen ik uit Egypte ging. Voor *mij* en niet voor *hem*. Als hij daar geweest was, zou hij niet gered zijn.

(Haggada van Pesach)

Het is belangrijk te beseffen dat beiden, de wijze en de slechte zoon zeer intelligente mensen zijn. Ze worden niet *tsaddiek* (rechtvaardig) en *rasja* (slecht) genoemd, maar *chacham* (wijs) en *rasja* (slecht). Beiden hebben een hoge standaard van wijsheid en verstandelijke kracht verkregen; echter het probleem met de *rasja* is dat hij zeer met zichzelf is ingenomen en zelf verzekerd is, zoals zovelen zogenaamde ‘moderne mensen’ in onze tijd.

Het is interessant om op te merken dat van de vier zonen, die allemaal in Tora genoemd worden (drie in *Parasjat Bo* en de wijze zoon in *Parasjat Waëtchanan*), alleen de *rasja* – de slechte zoon – in het meervoud staat: „Wanneer jullie zonen tegen jullie zeggen...” (Exodus 12:26), terwijl de anderen in het enkelvoud staan: „En je zult je zoon vertellen...” (Exodus 13:8), dit is de zoon die niet weet te vragen; „Wanneer je zoon je in de toekomst zal vragen: ‘Wat is dit?’...” (Ex. 13:14) – dit is de eenvoudige zoon; „Wanneer je zoon morgen tegen je zegt: ‘Wat betekenen deze getuigenissen en decreten en verordeningen die Hasjem onze G-d u geboden heeft’ ” (Deut. 6:20) – dit is de wijze zoon.

Gedurende een groot deel van onze geschiedenis waren de niet religieuze Joden in de meerderheid. Slechts een vijfde van ons volk trok uit Egypte – vier vijfde werd gedood tijdens de plaag van de duisternis (*Rasji* op Ex. 13:18).

Hoe triest dit feit ook mag zijn, het is niet beslissend. We weten waar de waarheid te vinden is. Avraham, onze vader werd *Ivrie* genoemd, hetgeen betekent dat de hele wereld aan één kant was en hij aan de andere kant. *Zij* waren afgodendienaren, maar hij was de **enige** dienaar van Hasjem! Wat wij moeten doen is de zogenaamde wereldwijze „moderne” mensen veilig terug op aarde brengen van hun denkbeeldige hoogten (zelfs al verliezen ze daarbij onderweg een paar tanden).

Dit doet me denken aan het verhaal van een oudere dame die voor het eerst in haar leven met een vliegtuig vloog. Timide vroeg ze aan de piloot: „U brengt me weer veilig beneden, niet waar?” De piloot antwoordde: „Ik heb nog nooit iemand daarboven achtergelaten!”

Het is niet onze taak om de slechte zonen daarboven achter te laten.... Laten we eens zien hoe de grote Rabbijnen, de samenstellers van de Haggada dit deden.

Wanneer we een beetje zorgvuldiger naar de vragen kijken, dan ontdekken we dat er drie belangrijke verschillen opvallen:

1. De wijze zoon vraagt ‘morgen.’ Eerst volvoert hij de mitswa van Pesach en pas dan vraagt hij.
2. Hij vraagt naar de verschillende details van onze mitswot, getuigenissen zoals *tefillien* en *tsietsiet*; de *chokkiem* – wetten – zoals de offers, *Sja’atnez* (de verboden mengsels van wol en linnen) en *misjpatiem* – rechtsvoorschriften – zoals voor diefstal, moord, enz.
3. Hij noemt de Naam van Hasjem.
  - a. In tegenstelling tot de *chacham* wil de *rasja* de reden weten *voordat* hij de mitswa doet: „Het zal zijn dat wanneer je kinderen tegen je zeggen: „Wat betekent deze dienst voor u?””
  - b. Hij maakt geen onderscheid tussen de verschillende soorten mitswot.
  - c. Hij noemt de Naam van Hasjem niet.

Laten we deze verschillen eens nader bekijken:

Het is iemand natuurlijk toegestaan om te informeren naar de redenen van onze mitswot. Pesach is het feest van de vragen: *Ma nisjtana?* Zo ook de vraag van Rabban Gamliël. Waarom hebben we een Pesach-offer? Waarom eten we matses en bitterkruid?

Echter, vragen moeten gebaseerd zijn op waarneming. *Na’asé* – we zullen doen – *vóór nisjma* – we zullen luisteren (en leren)!

Dit wordt treffend geïllustreerd in het volgende geval:

Rabbi Goldwicht *zl.*, de vroegere Rosj Jesjiva van Javne, werd eens gevraagd: „Waarom wordt ons wetboek de *Sjoelchan Aroech* – de gedekte tafel – genoemd?” Hij antwoordde: „Ik werd ooit eens uitgenodigd voor een zeer elegant en luxe huwelijk in Antwerpen. Op de tafel lagen achttien verschillende soorten eetgerei voor me. Ik vroeg aan de plaatselijke rabbijn: „Hoe wordt ik verwacht door dit alles heen te gaan op het huwelijksfeest?” De Rabbijn antwoordde me: „Proef eerst maar het voortreffelijke voedsel en vraag dan nog eens!” Aan het eind van het feest, dat vier uur duurde, was al het eetgerei gebruikt... Eerst *na’asé* – proef het hemelse voedsel van onze Tora en dan zul je zien dat Hasjem goed is, en **dan** *nisjma* – vraag dan naar de redenen: „Proef en **dan** zul je zien dat Hasjem goed is” (Psalmen 34:9).

Dat is de *Sjoelchan Aroech* – de gedekte tafel. Hasjem heeft ons aan Zijn gedekte tafel voorzien van geestelijk voedsel voor onze zielen. Dat vereist 613 stuks „eetgerei” – de 613 mitswot. Ze zijn allemaal deel van *Torat Hasjem temiema* – de Tora van Hasjem is perfect. Men kan van die *Sjoelchan Aroech* niet zijn eigen menu samenstellen. Men moet hem helemaal in acht nemen, want ze staan allemaal met elkaar in verband (dat wil zeggen, die welke relevant zijn, natuurlijk). Het is niet als een tafel in een restaurant, en men moet al het eetgerei gebruiken! Wanneer we eenmaal de *na’asé* volbracht hebben, kunnen we vragen naar de redenen – *nisjma*, zoals de wijze zoon doet. Dit is het eerste punt dat de *chacham* scoort op de *rasja*.

Nu komen we aan het tweede punt:

Terwijl de *chacham* legitiem de principes en redenen van de verschillende mitswot wil weten **na** ze te hebben gedaan, wil de *rasja* ze van te voren weten, net zoals zovele „wereldwijze,” zogenaamde „seculiere” Joden (een *contradictio in terminis*).

De *rasja* zegt: „Wat betekent deze dienst voor **jullie** (in de tegenwoordige tijd!)” (Ex. 12:26)

Zijn argument is dat het offer van het Pesachlam en andere mitswot die daarmee verband houden, alleen nodig waren in oude tijden, toen we de afgoderij van de Egyptenaren moesten uitdrijven, die, bijvoorbeeld schapen aanbaden. Dat hebben we nu toch niet meer nodig? Niemand aanbidt toch tegenwoordig nog schapen!

De vraag komt echter op: wat is het antwoord dat de samenstellers van de Haggada hem geven?

„Wegens dit heeft Hasjem voor *mij* gedaan toen ik uit Egypte ging” (Ex. 13:8).

De *Beit Halevi* – de Brisker Rav – geeft een overtuigende verklaring, welke ook enig licht werpt op de originele vraag naar de redenen van de mitswot. Het vers zegt niet: wegens het historische feit van onze Uittocht uit Egypte gaf Hasjem ons de wetten van Pesach. Maar precies het tegenovergestelde.

Zoals *Rasji* verklaart op dit vers: Wegens de mitswot van Pesach, matsa en *maror* (bitterkruid) voerde Hasjem ons uit Egypte, om ons de gelegenheid en de verdienste te geven om deze mitswot te uit te voeren.

De Tora en zijn mitswot werden door Hasjem gemaakt **vóór** de Schepping: „Hij keek in de Tora en schiep de wereld” (*Bereisjet Rabba* 1).

De Tora en de mitswot zijn de spirituele motor, waarop de fysieke wereld loopt. Ze zijn eeuwig en onafhankelijk van een historische gebeurtenis. Zelfs de wetten voor Pesach, die aanleiding geven voor zoveel verklaringen en redenen (in de Haggada en elders), zijn in de uiteindelijke analyse:

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה לְחֹק לְךָ וּלְבְנֶיךָ עַד עוֹלָם:

„En je zult deze zaak in acht nemen als een eeuwige wet voor jou en voor je kinderen”

(Exodus 12:24)

זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח

„Dit is de wet van Pesach”

Dit is het antwoord aan de *rasja* – de Slechte Zoon. Geen mitswa van Tora is afhankelijk van enige historische gebeurtenis van ons volk, maar het zijn חֻקִּים – *chokkiem* – wetten – die onze beperkte intelligentie niet kan doorgronden. We kunnen graven in de redenen tot op een zeker punt, maar niet verder. Lot, de neef van Avraham, bakte al matsot voor de engelen die naar zijn huis kwamen. *Rasji* op Genesis 19:3 zegt dat het toen Pesach was. Avraham bakte ook matsot voor zijn gasten op Pesach (*Midrasj Bereisjet Rabba* 48:13). Deze gebeurtenissen vonden lang vóór de Uittocht uit Egypte plaats. We zien ook in Genesis (26:5) dat Avraham reeds al de verschillende soorten mitswot hield, lang voordat de historische gebeurtenissen voor ons volk plaatsvonden. Daar staat: „Ter beloning ervoor, dat Avraham naar Mijn stem geluisterd heeft en Mijn voorschriften, Mijn geboden, Mijn wetten en Mijn Tora in acht genomen heeft.”

Nu hebben we een overtuigend antwoord op de volgende vraag. Waarom wordt de zegening:

שְׁשַׁעֲשָׂה לְאַבוֹתֵינוּ בְּיָמֵינוּ הָהֵם בְּזְמַן הַזֶּה:

„Die wonderen verrichtte voor onze voorouders in deze dagen om deze tijd”

die gezegd wordt op Chanoeka voordat de lichten van de *menora* worden aangestoken, en op Poeriem, voordat *Megillat Ester* gelezen wordt, niet ook op Pesach gezegd?

De reden is als volgt:

Chanoeka en Poeriem werden door onze Rabbijnen insteld *na* de grote wonderen die in die dagen hadden plaatsgevonden, en deze zegening is de introductie en de reden voor deze feesten. Echter Pesach, matsa en *maror* werden gegeven door Hasjem *vóór* het wonder van de Uittocht uit Egypte – zelfs vóór de schepping van de wereld. In tegenstelling tot Chanoeka en Poeriem was het niet het wonder dat ten grondslag lag aan de vaststelling van de Pesach-wetten. De Pesach-wetten zijn *chokkiem* – verordeningen – die ons begrip te boven gaan, net als al de 613 mitswot, de 613 stuks „eetgerei” die onze G-ddelijke Gedekte Tafel – de *Sjoelchan Aroech* – versieren, welke ons van het geestelijk voedsel voor onze G-ddelijke zielen voorziet.

Concluderend, weten we dat er een sterk verband bestaat tussen de spirituele en de natuurlijke wereld. Het fysieke universum werd gebouwd in overeenstemming met de Tora. Zo heeft de moderne wetenschap bijvoorbeeld ontdekt dat de vele miljoenen cellen van ons lichaam DNA bevatten – een minuscule computer, die alle karakteristieke eigenschappen van iemand tot in zulke details programmeert, dat men naar schatting een encyclopedie van 1.000 delen zou nodig hebben om het allemaal te drukken! En dat is alleen nog maar wat wij weten, maar wat betreft alle informatie die we nog niet weten? Het is in feite een enorm ingewikkelde computercode, die verschillende agenten nodig heeft om het in de proteïne van die betreffende persoon te transformeren. Deze code valt buiten ons begrip.

Zo ook zijn de Tora en zijn mitswot de *chok* – de hemelse code van het universum. Het moet gedecodeerd worden door middel van mondelinge wetten, die ook G-ddelijk zijn en die aan Mosjé Rabbeinoe op Sinai gegeven werden. Maar de onderliggende code is een *chok* – een verordening. Er zijn echter redenen voor vele mitswot in de Tora en de mondelinge leer, zoals duidelijk verklaard door de grote Rabbijnen door de alle generaties heen. Deze verklaringen delven op verschillende diepten in de „zee van Tora,” maar geen menselijk wezen is in staat de wijsgerige diepten van de mitswot te doorgronden, net zoals niemand de werking van het DNA kan begrijpen en van ontelbare andere systemen in het onmetelijk grote heelal. In dit licht gezien valt de hele basis van de kritiek van de „intelligente” Slechte Zoon weg! Mitswot zijn niet beperkt tot een bepaalde periode in de geschiedenis, ze zijn eeuwig voor alle tijden!

Moge Hasjem ons, door ijverige studie, meer inzicht geven in de verbazingwekkende geheimen van de mitswot, net zoals hij de mensheid in het algemeen een groter begrip heeft gegeven van de verbazingwekkende wonderen van de natuur.

We hopen dat deze woorden de poorten van het begrip hebben geopend en helpen om de Slechte Zoon de vergissing van zijn gedrag te doen inzien, en hem van zijn hoogte van dwaze gedachten terug op aarde brengen en hem leren om zijn zeer beperkte intelligentie ondergeschikt te maken aan de oneindige wijsheid van zijn Schepper. Wie weet of hij bij de volgende Seder niet de plaats van de Wijze Zoon inneemt?

HILCHOT PESACH

HOOFDSTUK 4: CHAMEETS

A. Inleiding

1. Wanneer een van de vijf soorten graan: tarwe, boekweit, gerst, haver of rogge in contact komen met water, nadat zij los zijn gekomen van de grond, of wanneer meel, gemaakt van een van deze vijf graansoorten met water wordt aangemaakt en niet binnen 18 minuten gebakken is, wordt het chameets.

Het bakken van matsot is daarom een uiterst secuur karwei, omdat men moet voorkomen dat tijdens het kneed- en bakproces het deegmengsel chameets wordt. In de volgende hoofdstukken zal daar nader op worden ingegaan.

2. Vruchtensap en eieren doen het deeg niet gisten. Niettemin is het niet de gewoonte om daarmee matsot voor Pesach te kneden omdat men vreest dat er wat water in het vruchtensap valt durende het proces en dan wordt het deeg toch chameets¹. Want vruchtensap vermengd met water doet het deeg nog sneller gisten².

3. Alles wat niet gemaakt is van de vijf genoemde graansoorten, kan geen chameets worden³. Dit geldt o.a. voor rijst, peulvruchten - *kitniot* - en ook voor andere soorten graan. Er bestaat echter een *Asjkenazische minhag* om geen rijst en *kitniot* te eten op Pesach, en daar moet men streng in zijn en mag men niet van afwijken⁴. Daar komen wij in een later hoofdstuk nog op terug i.j.H. *Sefardiem* mogen dit wel eten.

4. Er zijn zeven mitswot van Tora die betrekking hebben op chameets en matsa, twee positieve mitswot om te doen en vijf negatieve mistwot, verboden.

5. De twee positieve geboden zijn:

- a. Het voorschrift om al het chameets op de veertiende *Nisan* te vernietigen;
- b. Het voorschrift om matsa te eten op de avond van Pesach.

De vijf negatieve verboden zijn:

- a. Geen chameets te eten in de namiddag van de 14e *Nisan*;
- b. Om geen chameets te eten gedurende de zeven dagen Pesach;
- c. Om niets te eten waarin chameets gemengd is;
- d. Dat geen chameets gezien mag worden gedurende alle zeven van Pesach;
- e. Dat er geen chameets gevonden mag worden gedurende alle zeven dagen van Pesach.

6. Het verbod op chameets is heel bijzonder en bevat elementen die nergens anders voorkomen. Uit het voorgaande blijkt reeds dat het verbod van chameets heel streng is. Niet alleen mag men het niet eten en niet in zijn bezit hebben, het mag zelfs niet gezien worden en men mag er ook geen enkel profijt van hebben..

De straf op het eten van chameets

7. Wie een hoeveelheid van een *kezajit* [een olijfgroote] of meer chameets eet op Pesach wordt gestraft met *kareet* [de dood door toedoen van de Hemel, of volgens anderen: uitroeiing, zonder nageslacht, en/of volgens anderen geen aandeel hebbend in de komende wereld]. Ook het eten van minder dan een *kezajit* is verboden door Tora, al wordt dat dan niet gestraft met *kareet*.

8. Wie chameets van een ander in zijn bezit heeft, of het nu van een Jood is of van een niet-Jood, en hij is er (mede) verantwoordelijk voor, die moet het uit zijn bezit verwijderen⁵. Wanneer hij het niet voor Pesach kan teruggeven aan de eigenaar, moet hij het vernietigen. Wanneer het niet vernietigd is en het is na Pesach nog in zijn bezit, dan mag hij het niet opeten of verkopen of weggeven, maar het moet vernietigd worden⁶. Volgens sommigen mag men het dan ook niet na Pesach aan zijn huisdier geven of er op een andere manier profijt van hebben. Maar volgens andere *poskiem* mag dat wel wanneer het van een niet-Jood is, en volgens de Misjna Broera mag men zich daar op verlaten. Wanneer de niet-Jood na Pesach terugkomt, mag men het chameets in ieder geval aan hem teruggeven⁷.

B. Mengsels van chameets

9. Wanneer een mengsel chameets bevat en men heeft dat in zijn bezit gedurende Pesach, overtreedt men het verbod dat chameets niet mag worden gezien of gevonden worden op Pesach⁸. Men mag er ook geen profijt van hebben. Dus men mag het bijvoorbeeld na Pesach niet aan zijn hond voeren.

10. Voor chameets geldt dat zelfs de allerkleinste hoeveelheid verboden is⁹. Waar voor andere verboden veelal geldt dat als het verbodene vermengd is met iets dat niet verboden is en dat laatste is zestig of meer maal de hoeveelheid van het verbodene, dan wordt het mengsel *bedie'avad* [d.w.z. achteraf als het eenmaal gebeurd is] toegestaan, dat geldt niet voor chameets. De kleinste hoeveelheid chameets, vermengd in welke

grote hoeveelheid van iets anders dan ook, is verboden met Pesach.

11. Een mengsel met een verwaarloosbare hoeveelheid chameets, maar dat een merkbare smaak van het chameets aan het voedsel geeft, moet van de rabbijnen vernietigd worden, of voor Pesach verkocht worden aan een niet-Jood. Indien dat echter een groot financieel verlies oplevert en er was in het mengsel zestig of meer van het toegestane dan het chameets, dan mag men het bewaren tot na Pesach. *Lechatchila* moet men het vernietigen, maar *bedi'avad* en in geval van groot verlies is het na Pesach toegestaan¹⁰. De Misjna Broera schrijft dat als er geen groot financieel verlies is, men streng moet zijn en men er geen enkel profijt van mag hebben¹¹.

12. Echter alle chameets die smaak geeft aan het voedsel, al maakt het een duizendste uit van het totale mengsel, dan is het absoluut verboden om er enig profijt van te hebben na Pesach¹².

13. Eetgerei, zoals potten en pannen, borden, lepels, vorken en messen e.d., die chameets geabsorbeerd hebben, mag met in zijn bezit houden en na Pesach weer gebruiken¹³. Men moet deze gebruiksvoorwerpen wel zorgvuldig schoonmaken, zodat er geen chameets aan te zien of aan te vinden is¹⁴.

C. Niet eetbaar chameets

14. Chameets dat ongeschikt is voor menselijke consumptie, maar dat nog wel door bijvoorbeeld een huisdier gegeten kan worden, blijft thuishoren in de categorie van verboden chameets en men moet het vernietigen, want het kan ook ander deeg doen gisten¹⁵. Het is echter toegestaan zulk chameets dat alleen een huisdier nog kan eten maar dat verder ongeschikt is voor menselijke consumptie, in bezit te hebben over Pesach¹⁶. Maar wanneer chameets pas na het zesde uur op de dag voor Pesach ongeschikt is geworden voor menselijke consumptie, zoals brood dat is begonnen te schimmelen op een tijdstip dat het reeds verboden was het in bezit te hebben, dan blijft het verboden en moet men het vernietigen¹⁷.

15. Voor menselijke consumptie ongeschikt chameets dat vermengd raakt op Pesach met ander voedsel, waardoor ook dat ander voedsel ongeschikt voor consumptie wordt, is volgens de *Mechaber* toegestaan op Pesach om te eten¹⁸, dit geldt wanneer het bedorven chameets een slechte smaak geeft aan het overige voedsel van het mengsel de chameets zelf volgens Tora niet meer verboden is en daardoor ook het mengsel niet meer verboden maakt¹⁹. Dit is de gewoonte van de *Sefardiem*.

De *Rama* schrijft daarover dat het hele mengsel verboden is om te eten en men mag er op Pesach ook geen profijt van hebben²⁰. Volgens de meeste Askenazische *poskiem* is zelfs de kleinste hoeveelheid voor menselijke consumptie ongeschikt chameets dat vermengd raakt met ander voedsel verboden²¹. Omdat er *poskiem* zijn die hier *mekel* in zijn, mag men in geval van groot financieel verlies hier soepel mee zijn.

Na Pesach mag men van een dergelijk mengsel profijt hebben²², omdat men met het in bezit hebben van zo'n mengsel over Pesach geen verbod van Tora overtreedt. Daarom hebben de geleerden dit niet bestraft²³.

16. Chameets dat zelfs een hond niet meer eet, mag men blijven gebruiken op Pesach, maar men mag het niet eten op Pesach. Voorbeelden hiervan zijn: inkt, zalven, poeder, verf, zelfs al bevatten zij echt graanalcohol.

17. Chameets dat voor de ingang van Pesach nog eetbaar was maar niet weggeruimd is en gedurende Pesach bedorven raakt, daarvan mag men geen profijt hebben, het moet vernietigd worden.

Bronnen van de halacha

1. M.B. 462:2; 2. Sj.A. 462:2; 3. Sj.A. 453:1; 4. *Rama* 453:1; 5. Sj.A. 440:1; 6. M.B. 440:5; 7. M.B. 440:5; 8. Sj.A. 442:1; 9. Sj.A. 442:1 en M.B. 442:1; 10. Sj.A. HaRav 457:2 en 15; 11. M.B. 452:1; 12. Sj.A. 452:5; 13. *Rama* 447:1; 14. M.B. 447:4; 15. M.B. 442:10; 16. Sj.A. 442:2; 17. M.B. 442:9; 18. Sj.A. 447:10; 19. M.B. 447:6; 20. *Rama* 447:10, M.B. 447:97; 21. Sj.A. HaRav 447:8; 22. Sj.A. 447:12; 23. M.B. 447:107.

Meer halachot voor Pesach is te vinden op: <http://www.joodsleven.nl/Halacha/Pesach/Pesach.htm>

MISJNA VAN DE WEEK

PESACHIEM HOOFDSTUK EEN

Misjna 1:4

Rabbi Meïr zegt: het is toegestaan om [chameets] te eten het gehele vijfde [uur vanaf het begin van de dag] en men moet het [chameets] verbranden bij het begin van het zesde [uur]. Rabbi Jehoeda zegt: men mag het [chameets] gedurende het hele vierde [uur] eten, men mag het gedurende het hele vijfde uur nog wel [in huis] hebben, en men moet het bij het begin van het zesde [uur] verbranden.

רַבִּי מֵאִיר אָמַר, אֹכְלִין כָּל חֶמֶשׁ וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלַת שָׁשׁ. וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֹכְלִין כָּל אַרְבַּע, וְתוֹלִין כָּל חֶמֶשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלַת שָׁשׁ:

Toelichting

Hoewel het verbod op het eten en het in bezit hebben van chameets expliciet geldt voor het Pesachfeest zelf (zie Exodus 12:15 en 13:7), is iedereen het erover eens dat beide verboden ook gelden op de dag vóór Pesach vanaf 12.00 uur 's middags, zij het dat dan het verbod minder streng is.

Betreffende het verbod op het in bezit hebben van chameets leidt de Gemara van onze misjna af dat volgens alle Tannaïem er een verbod van de Schriftelijke Leer is op het in bezit hebben van chameets vóór het feest. Dit wordt afgeleid van het vers in Exodus (12:15): „Echter, op de eerste dag zul je het zuurdeeg wegruimen uit je huis...” De Gemara (4b-5a) toont aan dat met de ‘eerste dag’ bedoeld wordt de dag van het pesach-offer – de veertiende Nisan, waarmee een basis gelegd wordt dat het van Tora verboden is om vanaf 12.00 uur 's middags chameets te bezitten.

De meningen lopen echter uiteen met betrekking tot de vraag tot wanneer men chameets mag eten en tot wanneer men er nog profijt van mag hebben. R. Jehoeda (28b) meent dat hoewel de straf van *kareet* [uitroeiing door de Hemel] alleen van toepassing is op het eten van chameets tijdens Pesach, er niettemin een verbod is op het eten van chameets na de middag van de 14e Nisan. Volgens hem is zelfs het hebben van enig profijt van chameets gedurende die tijd verboden volgens Tora. *Rambam* accepteert dit standpunt als halacha (*Hil. Chameets* 1:8). Vele andere autoriteiten echter (waaronder *Ramban* e.a.) accepteren het standpunt van R. Sjim'on, dat er geen expliciet verbod voor bestaat. Maar er bestaat overeenstemming dat chameets niet mag worden gegeten in die spanne tijds, zelfs volgens R. Sjim'on.

Omdat het verbod op chameets voor de hele bevolking geldt, waaronder vele mensen zijn die niet precies het juiste tijdstip (12.00 's middags) kunnen vaststellen, wanneer het verbod in werking treedt, hebben de Geleerden bepaald dat het verbod vóór 12.00 's middags ingaat. (Ook vandaag, met alle nauwkeurige elektronische klokken die aan iedereen ter beschikking staan, is het niet voor iedereen duidelijk wanneer het ter plaatse precies 12.00 uur zonnentijd is. Dit komt o.a. doordat de wereld in tijdzones verdeeld is, en de klokken dus bijna nergens precies de plaatselijke tijd weergeven.) Dit door de Rabbijnen ingestelde verbod is het onderwerp van deze misjna.

Rabbi Meïr zegt: het is toegestaan om [chameets] te eten het gehele vijfde [uur] – Dat wil zeggen, dat als de lengte van de dag 12 uur is van zonsopkomst om zes uur 's ochtends tot zonsondergang om zes uur 's avonds, dan mag men eten tot 11.00 uur.

En men moet het [chameets] verbranden bij het begin van het zesde [uur] – D.w.z., onmiddellijk na 11.00 uur moet men het verbranden en mag men het niet meer in zijn bezit hebben. Hoewel men volgens Tora nog tot 12.00 uur zonnentijd chameets in zijn bezit mag hebben, hebben de Geleerden het gebruik en het bezit ervan al gedurende het zesde uur verboden, om misrekening te voorkomen.

Rabbi Jehoeda zegt: men mag het [chameets] gedurende het hele vierde [uur] eten – maar men mag het gedurende het hele vijfde uur nog wel [in huis] hebben – D.w.z., we mogen het gedurende het vijfde uur niet eten, maar we hoeven het nog niet te vernietigen en we mogen er nog profijt van hebben, [bijvoorbeeld door het aan je hond te voeren (*Rasji*) of door het aan een niet-Jood te verkopen (*RAV*)]. Rabbi Jehoeda meent dat de Geleerden het eten met nog een extra uur hebben ingeperkt, voor het geval van een bewolkte dag [in de tijd van de Misjna bestonden er nog geen klokken]. En zo is de halacha: we mogen het eten tot het eind van het vierde uur van de dag. Daarna, gedurende het vijfde uur mogen we het verkopen of verbranden.

En men moet het bij het begin van het zesde [uur] verbranden – Dat wil zeggen, vanaf dat tijdstip mag men geen enkel profijt meer hebben van chameets.

Voor Nederland geldt dit jaar (5770) dat het verbod op het eten van chameets ingaat op maandag 29 maart om 10.42u. en men moet chameets verbranden vóór 11.58u. (volgens de Loeach van het NIK).

Voor België geldt het verbod van eten tot 11.39u. en men moet het verbranden vóór 12.43 u. (volgens de website van Chabad België). (Het grote tijdsverschil tussen Nederland en België moet vermoedelijk verklaard worden met behulp van de zomertijd.)

Voor Israël: Eetverbod vanaf 10.07u., verbranden of verkopen vóór 11.25u.